

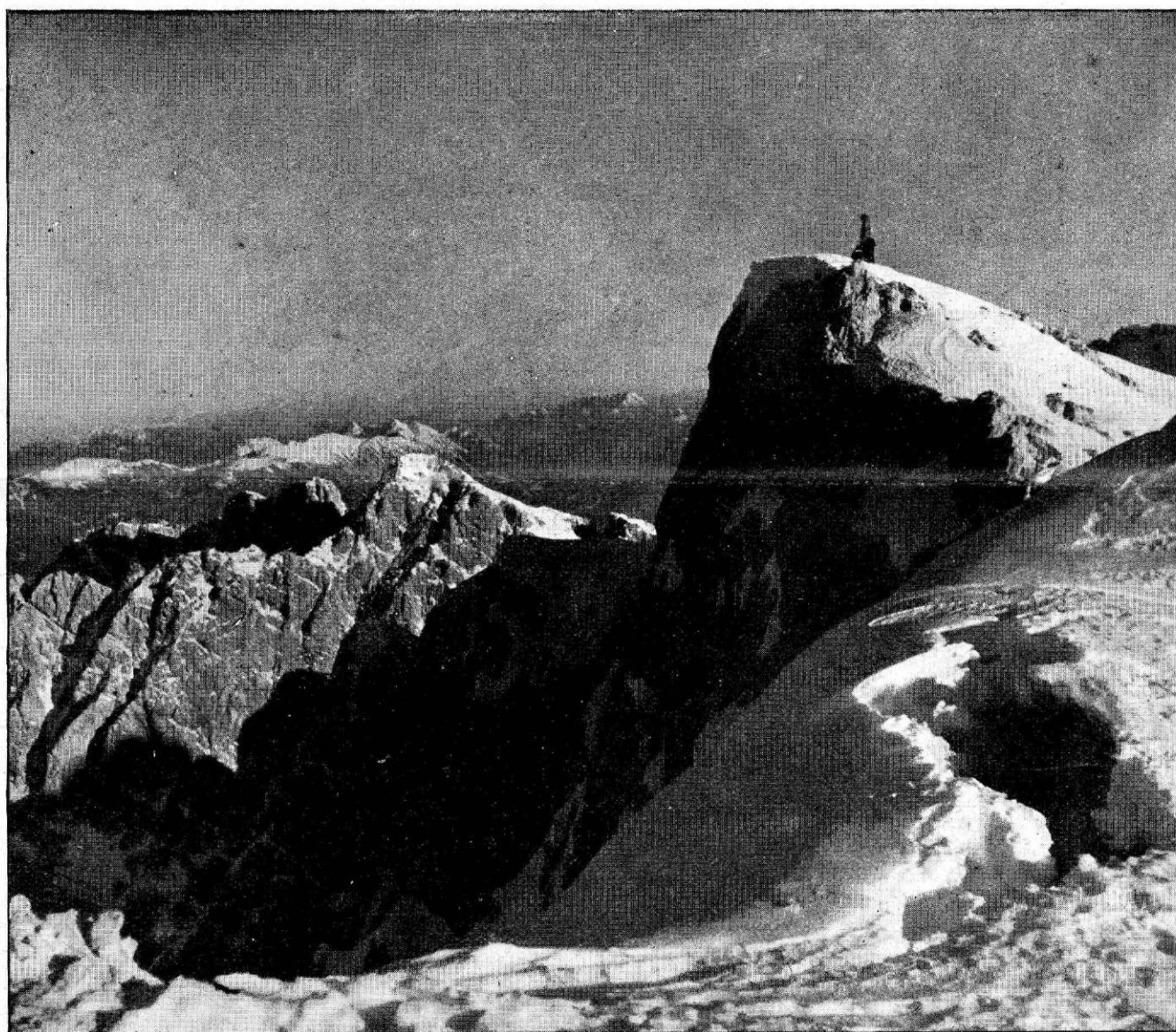
TOVARNIKI VESTNIK

1. APRILA 1940

KRANJSKA INDUSTRIJSKA
DRUŽBA - JESENICE-FUŽINE

LETNIK 4 · ŠTEV. 8

Iz fotoarhiva Smolej

POMLAD
V SLOVENSKIH HRIBIH

VELIKA MARTULJSKA PONCA. V OZADJU STOL

POMLAD V SLOVENSKIH PLANINAH

Takrat, ko se pojavijo na obronkih kopnice, ko pričnejo zeleneti trate, ko se pojavijo prve cvetlice po gredah in zalesjih, ko vzbrsti priroda, ko zemlja zopet toplo zadiši in čuti srce novost, takrat je pomlad. Pomlad je veličastno doživetje pri prirodi in pri ljudeh.

Kaj pa kraljestvo planin, kaj pa jasni svet višav, kdaj je tu pomlad. Ko je v dolinah že polno rož okrog nas, ko vse brsti in rase in cvete, segajo vrhovi naših gora v živo modrino pomladnega neba še vedno v sneženi belini, sveži in čisti kakor diamant. To je svojstvena slika gorske dežele, večna in večno lepa. Človek bi mislil, da je tam pozna pomlad.

Toda tisti, ki v planinah živijo, jih ljubijo in prav čutijo, kmetje, delavci, pastirji, tisti, ki jih obiskujejo kot pravi planinci z dušo in čustvom (ne kot planinski težaki, ki tam tulijo) vedo povedati, da je tam zgodnja pomlad. Povedo, da je tam pomlad, ko v dolinah priroda še spi. Tako tudi je! Ko smo hodili v šolo v gorski vasi, je prinesel prvo pomladno cvetlico vedno fant, ki je prihajal v šolo od dve uri oddaljene kmetije v hribih. To je bila prva znanilka pomladi v razredu.

Pomlad prihaja s planin doli. Tam najprej zadira v ozračju in po svoje živi. Ne ozelenijo sicer trate, toda v občutku je silnejša in lepša in če stojiš na planini, občutiš, kako pozna je prav za prav pomlad v dolinah. Prikazi prve pomladi v planinah so veličastni. Občutek se obrne šele nekje pozneje, ko po dolinah že orjejo in zemlja duhti, tam gori pa traja še

sveža pomlad. Planine zaostanejo tudi v poletju. Ko so po dolinah že pospravili, se spravljajo planinci na svoje senožeti. Svežost s planin nikoli ne izgine. Tu se spomnimo na princip žarilne kurjave, ki je bil popisani v našem listu.

Sedaj je v planinah pomlad in planine bodo dale... Dale bodo veličastna doživetja ljubiteljem planin, toda nevarne bodo. Planine bodo nevarne, ker se bodo prale... S planin bodo grmeli plazovi, bo žuborela voda... važni del našega narodnega bogastva. Mi to razumemo, kajti dolgo smo se ozirali v nebo in v planine, da bi sprostile vodo, ki je nagrmadena v ogromnih plasteh snega, da bi se zasukale turbine.

Voda s planin že dere in že je dovolj. Nekako lepo je pri nas porazdeljeno, da je vodne sile vedno dovolj. V tem smislu so vezana tudi električna omrežja. Na pomlad zabučijo vode našega Krasa in elektrarne na njih dobavljajo tok. Sledi jug v naših hribih, takrat dela Sava s svojimi pritoki. Ko je tu že vse pobrano in je zdrknila že vsa voda v doline, se prično topiti snežene plasti v Alpah, kamor sega Drava s pritoki. Dolgo v poletje zalaga Drava, kajti sega v območja večnih ledenikov. Takrat deluje elektrarna pri Fali. Ko je na jesen že nekam vse pobrano, pomaga jesensko deževje, ki je nekam redno. Po jesenskem deževju pa bi bil zopet križ. Za ta čas pa, dokler ni juga, imamo kalorične centrale v Velenju in v Trbovljah, ki dobavljajo tok na skupno omrežje. V kolikor ta zveza še ni popolna, se po izpopolnila.

To pa je pomlad v planinah iz narodno gospodarskega pogleda.

nost vsakega posameznega delavca, da vse svoje znanje in vso svojo pridnost posveti izdelavi pločevine, da s tem prepreči po svojih močeh vsak izmeček in da doprinese k temu, da prenehajo reklamacije odjemalcev. Le na ta način je obstoj našega podjetja in naših sodelavcev v bodočnosti zasiguran.

3. PLATINE IN ŠTURCI

Pod platino razumemo oni polizdelek, iz katerega valjamo tanko pločevino. Platine valjamo iz ingotov, bodisi na platinskih progah s kalibriranimi valji, bodisi na sestavljenih platinskih progah z gladkimi valji (kontinuierliche Platinenstraßen). Razen na dobro kakovost materiala platine in na njihovo gladko površino, moramo pri platinah tudi zahtevati, da je njihova površina čista, kajti izvaljali bomo lahko površinsko gladko pločevino brez vsakih hrapavosti le tedaj, če bo že platina prosta vseh žilindrastih gnezdi ali druge nečistote. Pri platinah je torej odstranitev vse žindre in škaje posebno važna. S pomočjo vodnih curkov pod pritiskom 40 do 50 atm., s katerimi obrizgavamo platine med valjanjem, se da v veliki meri doseči čista površina. Za dosego še lepše površine so mnogokrat pred zadnjim kalibrom vgrajene posebne naprave za strganje (Schrappvorrichtungen). Tako izvaljani platinski trakovi se na izteku na platinskih škarjah razrežejo, bodisi takoj na potrebno dolžino ali pa na mnogokratnik te dolžine. Še vroče platine se nato položijo v kadi z mrzlo vodo, da bi s hitrim ohlajenjem odpadla plast površinske škaje. Izračun dimenzij se ne ravna le po velikosti in debelini pločevine, ki naj se iz njih izvalja, temveč tudi po številu posameznih plošč, ki naj jih da ena platina. Poleg tega moramo pri izračunu upoštevati tudi odgorek (Abbrand) in izgube zaradi odrezkov, katere dobimo pri dvojenju in rezanju pločevine. Kako velika je ta izguba, nam pove praksa v obratu. Vsaka valjarna tanke pločevine mora skrbeti, da je izguba na odrezkih zaradi dvojenja in rezanja pločevine procentualno čim nižja, ker je od te zavisna korist in tem večja rentabilnost podjetja. Na podlagi teh dejstev je dolžnost vse posade, predvsem pa valjalcev in dvojlincev, da pazijo na to, da se dvojenje in valjanje pločevine vrši popolnoma pravilno.

Ko se platina na predogrodju izvalja na 3½ do 4 mm debeline, se imenuje šturci. Šturci so torej polizdelek platine in so predhodna faza med platino in gotovo tanko pločevino. Večina evropskih valjarn izdeluje pločevino iz platin, dočim so v Ameriki z uvedbo posebnih ogrodič za široke dolge trakove prešli v veliki meri na to, da iz teh trakov režejo šturce in iz teh potem valjajo pločevino. Na ta način odpade predvaljanje platin v šturce na predogrodjih. Poslednja se tako lahko uporablja kot končna ogrodja, kar poveča delazmožnost valjarne.

(Dalje prih.)

R. Semlak, obratovodja valjaren Javornik II:

TANKA PLOČEVINA

Umetnost valjarske obrti, zgodovina, izdelava in uporaba tanke pločevine

(Dalje.)

Ameriška Rolling Mill Co., v Asrlandu (U. S. A.) je zgradila leta 1926. progo za tanko pločevino, na kateri so se nepretrgoma dovajani šturci po dva in dva nadalje predelovali na petih zaporednih trojkah. Med drugo in tretjo, tretjo in četrto, četrto in peto trojko je stala po ena vmcsna peč, v katerih se je ponovno segreval valjni produkt. Na ta način se je izdelovala tanka pločevina do 0,7 mm debeline, ki se zaradi točnega kalibriranja in s tem dosežene enakomerne porazdelitve pritiska ni lepila.

Vsi ti poizkusi nepretrgane proizvodnje tanke pločevine iz platin ali šturcev, pa niso dovedli do zaželenega cilja, tako da ni bila zgrajena nobena nadaljnja proga na tem principu in se je razvoj zadnjih let raje usmeril k valjanju dolgih, širokih trakov do debeline 1 mm, in to na posebnih sestavljenih ogrodjih za trakove (Warmbandstraßen).

2. RAZNE KAKOVOSTI TANKE PLOČEVINE.

Tanka pločevina, t. j. pločevina pod 3 mm debeline, se deli na dve glavni skupini, in sicer v pločevino iz legiranega

jekla in v pločevino iz nelegiranega jekla. Nelegirana jekla za tanko pločevino, katero prvenstveno proizvajamo, pridobivamo v Siemens-Martinovih in elektropečeh, ali pa v Thomasovih, oziroma Bessemerovih hruškah. Za izbiro jekla so merodajne, kakovostna skupina, v katero naj pločevina spada, kakor tudi zahteve, ki so nam stavljene glede površine in možnosti nadaljnje predelave pločevine. Po DIN 1623 je tanka pločevina razvrščena v 10 kakovostnih skupin, pri katerih obsegajo prve 3 skupine, to so skupine od 1 do 3 »navadno črna pločevina«, tako zvano trgovsko kvaliteto; skupine od 4 do 10 pa »dekapirano« kvaliteto pločevino. Pri trgovski kvaliteti ni nobenih izrecnih zahtev glede površine, in jo odjemalci kratko imenujejo »črna pločevina«. Nasprotno so zahteve pri kvalitetnih pločevinah, z ozirom na skupino, v katero spadajo, večje ali manjše, kar se tiče površine, luženja in sposobnosti za globoki vlek. Za dosego vseh zahtev posameznih skupin je neobhodno potrebno, da je pločevina valjana čisto in v predpisanih merah, ter da je pravilno normalizirana, lužena in žarjena. Zato je dolž-

Pospravite s podstrešij vso nepotrebno navlako. Koristili boste sebi in pomagali delu za zaščito pred letalskimi napadi

GORI SREČNO ZA DOBRO DOMOVINE!

Tiha, toda važna slovestnost zakurjenja plavža po prvem popravilu

Plavž so nazvali krono železarskih obratov. Ta naziv visoka peč tudi zasluži, kajti stoji ob začetku železarskih obratovališč in pridobiva železo iz železne rude. Ruda izgleda na daleč kot umazana gmota. Proces v visoki peči da surovo železo, ki se potem predeluje in obdeluje po železarskih delavnicah do kvalitetnega in blestečega se jekla. Proces prečiščenja je prepuščen potem martinarnam, ki oskrbujejo kvalitetno železo in jeklo valjarnam vseh vrst in izmer.

Tam, kjer deluje ob železarni več plavžev, zastoj in popravilo plavža ne prizadene preveč, kajti če obstane eden, deluje še drugi in tretji. Tam tudi ni treba dosti premišljevati, ali bi ustavili plavž danes ali jutri — čim prej, tem bolje. Pri nas pa gori samo en plavž in težko se je odločiti za popravilo prej, preden je res že nujno, kajti če obstane ta plavž, preneha vsa dobava surovega železa iz domače peči. Edini je in zato tako viden. Temu dejstvu je pripisati tudi govoričenja, ki so nastala okrog ustavitve plavža pri ljudeh, ki nimajo v potrebe in lastnosti plavžarskega obrata dovolj vpogleda.

Naš plavž je bil potreben popravila že dalje časa, vendar težko se je odločiti, kajti potrebujemo ga vsak dan in težko ga pogrešamo tudi za najkrajšo dobo. Toda, če je potrebno, je potrebno.

POPRAVILO V REKORDNEM ČASU S SVOJIMI LJUDMI

Običajno je, da romajo za taka popravila od visoke peči do visoke peči specialne tvrdke, ki se bavijo samo s takimi reparaturami, ali da vsaj nadzirajo in vodijo taka popravila. V našem prime-

ru smo dosegli dve odliki. Plavž je bil popravljen v rekordnem času in z lastnimi ljudmi. Obe dejstvi sta v čast jeseniškim kovinarjem in tehn. vodstvu in izpričujeta samostojnost železarne.

»GORI SREČNO ZA DOBRO DOMOVINE...«

Dne 21. marca ob pol 11. uri je plavž zopet zagorel. Popravila z vsemi potrebnimi pripravami za ponovno zakurjenje so bila izvršena v 31 dneh. Pred visoko pečjo so se zbrali plavžarji s svojimi mojstri in obratnim vodstvom g. ing. OROSZYjem in g. dr. Hauswirtom. Še enkrat so bile pregledane naprave in ugotovljeno stanje za redni obrat. Na livni prostor je prišel tehniški ravnatelj g. dr. ing. Klinar z gospo soprogo. K tihi slovesnosti so prispeli gen. tajnik KID g. dr. Obersnel, prokurist g. ing. Petrovčič, tik pred pol 11. uro pa je prišel na prostor upravni svetnik in ravnatelj g. J. Pfeifer. G. tehn. ravnatelj dr. ing. Klinar je stopil pred plavžarje, mojstre in šefe, ki so vodili popravila, ter se jim zahvalil za vestno in pospešeno delo, ki so ga izvršili v najkrajšem času. Omenil je važnost plavžarskega obrata, ki nam dobavlja posebno danes prepotrebno surovo železo za polno delovanje obratov, da bomo mogli zadostiti naročilom v korist vsemu narodnemu gospodarstvu naše domovine, v njeno moč in neodvisnost. Z željo, da bi bilo delo srečno, in z vzklikom Jugosla-

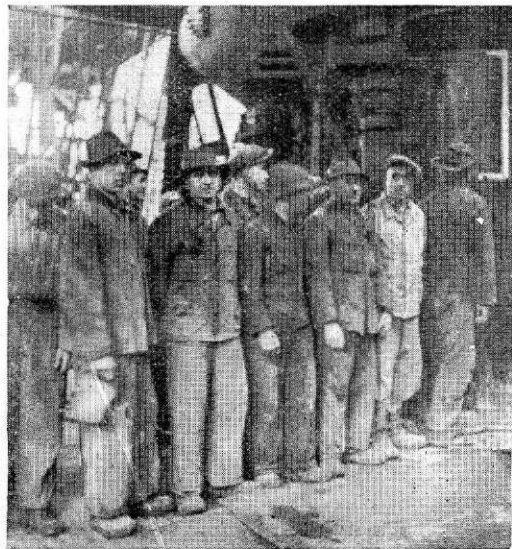

Plavž je zagorel
Upravni svetnik gospod J. Pfeifer, gospa dr. Klinarjeva in ravnatelj gospod dr. ing. Klinar pri slovesnosti

viji prižgimo novi ogenj!« Nato je gospa dr. Klinarjeva prižgala pripravljeno ognjišče in vsi so za vzklikom tehniškega ravnatelja: »Gori srečno za dobro domovine!« vzkliknili lepi in močni Jugoslaviji. Upravni svetnik gosp. J. Pfeifer je želel srečno delo vsem plavžarjem, mojstrom in vodstvu ter vsakemu podal roko.

Bila je tiha, toda veličastna slovesnost, ki se je razvila v manifest železarskemu delu in večni Jugoslaviji.

Tik ob sedanji visoki peči pa že rasejo temelji za novi plavž, ki bo zagorel pod triglavsko nebo že tje proti poznim poletnim dnevom. Znak zaupanja bodočnosti železarskega dela in znak prizadevanja podjetnosti za procvit, za dobro ljudstva, kraja in za dobro domovine.

Jeseniški plavžarji ob visoki peči

Ravnatelj gospod dr. ing. Klinar govori svojim sodelavcem

Upravni svetnik gospod J. Pfeifer čestita plavžarjem in mojstrom

NAŠ DOBRONAMERNI POZIV

Naše kraljevske oblasti so ob začetku evropskih dogodkov ponovno opozorile prebivalstvo, da ne naseda senzacionalnim, v domišljijah porojenim vestem, da se vzdrži vsakih mirnemu delu škodljivih govoric ter da jih ne raznaša, zlasti pa, da se vzdrži vsakega preognjevitnega izkazovanja čustev do evropskih taborov.

Ta poziv je bil izdan v smislu in cilju nevtralnega zadržanja države, v cilju koristnega dela za dobrobit domovine.

Mi smo naši domovini dolžni, da jo v tem prizadevanju podpremo v vsakem času in na vseh mestih. V tem smislu smo izdali na naše sodelavce naš prvi apel s zahtevo, da podpremo koristno stališče vodstva naše države po vseh delavnicah in domovih naše delovne skupnosti ter da v vsakem pogledu podpremo delo državnih oblasti.

S ponosom moremo ugotoviti, da je naša delovna skupnost to stališče z verno podprla ter da v našem kraju ni bilo mesta za kake bolne in pretirane govorice. To zadržanje je bilo v skladu s kulturo našega ljudstva in kraja. V zadnjem času pa smo na žalost ugotovili razširjenje brezvestnih govoric, ki gnezdijo po našem revirju. Ne zanima nas, v koliko so bile te govorice porojene pri nas, toda zahtevamo najbolj energično, da se v našem revirju izkoreninijo vsake brezvestne govorice, ki bi lahko kakor koli škodovala mirnemu stališču in delu države.

Iz našega revirja mora izginiti vsako govoričenje, zato vabimo vse naše sodelavce in njihove svojce, da prijavijo slehernega na licu mesta, ako bi zaznali, da troši in prenaša državi in delu škodljive in zlagane vesti, ali kjer koli s svojimi nastopi krši stališče naših kraljevskih oblasti.

Brezvestnež se ne zaveda, kako škodo lahko povzroči vsej delovni skupnosti in domovini že samo z govoricami, ki so bile raznešene okrog popravila našega plavža, zato moramo oskrbeti, da bo takim brezvestnežem onemogočen vsak pojav v našem kraju.

Naša prva zavest bodi služba domovini in vestno delo pri važni narodni industriji. Mirni in hladnokrvni na svojih delovnih mestih v obratu, trezni in preudarni v presoji govoric bomo najbolj služili koristnemu stališču domovine in jo bomo jačali in bogatili v delu, podjetnosti in moči.

NAVODILA ZA ŽERJAVOVODJE

pri železarnah KID na Jesenicah in na Javorniku

(Dalje)

Ako visi na žerjavu breme, ki ga polno obteži, moramo voziti počasi in počasi ustavljati, da breme ne prične nihati in se tako most ne obremeni po strani.

Žerjavni most mora biti lahko dostopen, brv za obhod žerjava prosta. Na mostu ne smejo ležati nobene stvari.

Nosilci za koluti so zvezani z mostnimi nosilci v trdnem okviru, da se most ne more postaviti poševno. V nosilcih za koluti se nahajata po dve kolesi.

Koluti ne smejo segati mnogo izpod nosilcev, da se nosilec v primeru iztirjenja takoj vsede na progo in da lahko koluti prosto tečejo v zraku, če motor še ni izklopljen.

Tekalne koluti so nameščene v nosilec in pritrjene na čepih, ki se vrtijo v ležajih, ali pa se vrtijo kolesa na čepih, ki so pritrjeni (slika 22). Tekalna ploskev koluti mora biti nekoliko širša od tračnic. Pest koluti pa naj bo krajša kakor znaša širina med nosilcema koluti. Gledati moramo na to, da razdalja med pestiči in prilagajajočo ploščo ni prevelika, ker sicer žerjav ne teče v ravni smeri ter se zadeva ob stebre ali ob zid, ali pa se zakrivi — odjemalci toka električne napeljave.

Da se pestiča preveč ne obrabijo, so vložene vmes ploščice, ki so ali proste ali pritrjene.

Po eno tekalno kolo je opremljeno z zobnim vencem, s pomočjo katerega se vrši pogon. Zobni venec je na kolo ali z vijaki pritrjen ali pa je izdelan skupno s kolesom v enem kosu. Poslednja izvedba je slabša, ker se zobje po daljšem obratovanju stisnejo, ob strani se napravi rob, ki poškoduje tračnice (slika 22).

Pestišča mora segati iznad kolesnega vena, da se ta ne drgne ob ploščice ali ob nosilec.

Vse štiri tekalne koluti, posebno pa tiste dve, ki nosita zobne vence, morajo biti vdeleni v isti višini in imeti enak premer. Ako bi bilo eno teh koles večje, bi žerjav na eni strani prehiteval in se postavil poševno. Zato je treba kolesi, ki nosita zobni venec, vedno istočasno zamenjavati.

Tekalne koluti se mažejo skozi čep. Paziti moramo na to, da se nahajajo mazilne luknje na čepu vedno na zgornji

strani. Čep je nameščen v pestišču od spodaj, tako da mazilo lahko izstopa zgoraj.

Na eni strani žerjavovega mostu je vedno nameščena kabina za vozača, od koder se upravljajo vsi pogoni na žerjav. Od te kabine je z lestvijo dosegljiva obhodna brv na žerjavu.

Da se omilijo sunki pri dovozu na konec žerjavne proge, ali pri srečanju z drugim žerjavom, se na okvir mosta nameščajo odbijači. Ti odbijači morajo biti tako široki kot so široki nosilci koluti, ker se sicer lahko poslednji zakrivijo.

Pogon žerjava za vožnjo. Os, ki seže po vsej dolžini, se stavlja v pogon s pomočjo zobatih koles, katere goni pogonski motor. Na obeh koncih osi so nameščena zobata kolesa, ki oprijemljejo zobne vence tekalnih koluti. Na tej osi — bolj redko na samem motorju — je nameščena tudi tračna zavora, ki se upravlja z nogo ali pa s pomočjo zavornega magneta.

Zobato kolo, katerega poganja motor, kakor tudi zavora naj bosta nameščena v sredini osi, ker bi bilo sicer bližje ležeče tekalno kolo hitreje pognano, drugo tekalno kolo pa bi zaostajalo zaradi zvitja osi. Žerjav bi se postavil poševno.

Tekalni maček z vitlom.

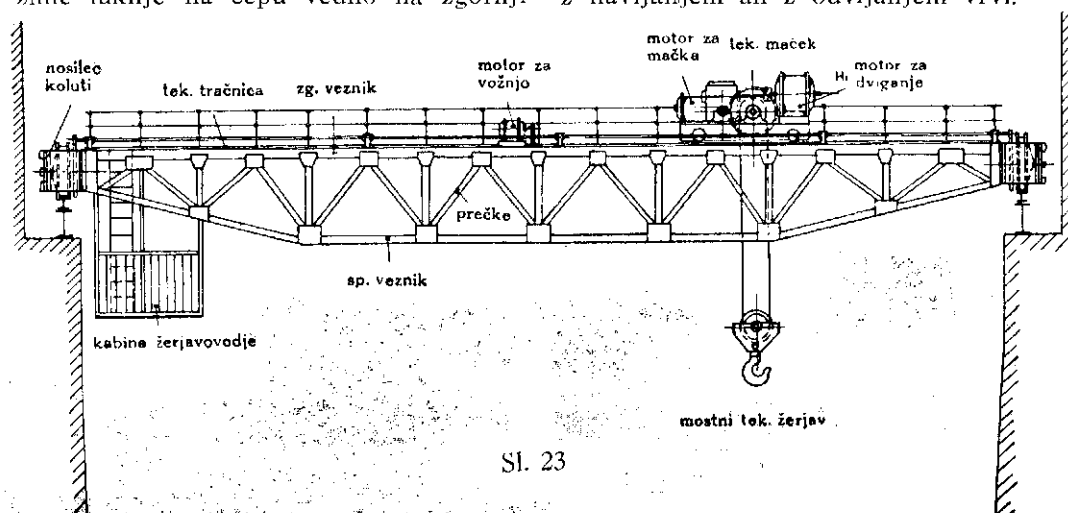
Tekalni maček prenaša breme v prečni smeri. Njegovi glavni sestavni deli so:

- a) okvir,
- b) vozilna ogrodja,
- c) dvigalna priprava (vitel).

Okvir mora biti po svoji sestavi močna železna konstrukcija. Ima dva nosilca koluti, v katera sta vdeleni tekalni kolesi. V splošnem velja za te isto, kar je bilo povedano pri žerjavnem mostu.

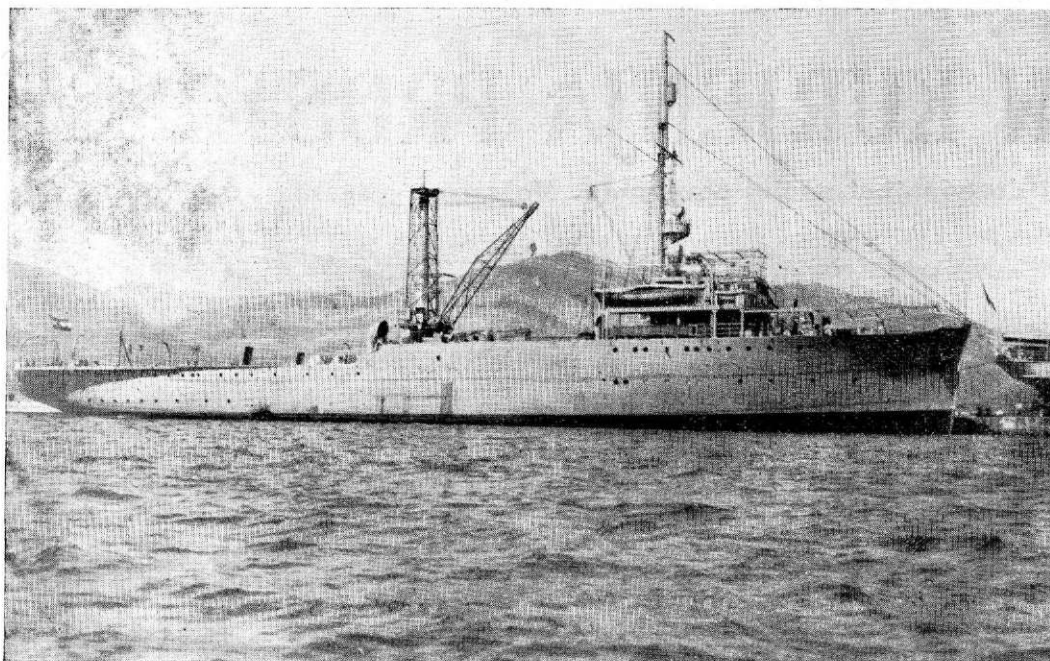
Pri vozilih mačka je med pogonsko os in med motor mnogokrat vdeleno polzasto gonilo. Sicer velja za vozila mačka isto kot za vozila žerjavnega mostu.

Dvigalna naprava je prav za prav ureditev za dviganje bremen. V okviru se nahaja boben za verige ali za vrvi. Boben ima motorni pogon preko prestave z zobatimi kolesi. Boljši so bobni z vrvmi. Breme se dviga in spušča z navijanjem ali z odvijanjem vrvi.

Sl. 23

(Dalje.)

Jugoslovanska nosilka letal »Zmaj«, 1870 t; 15 morskih milj na uro Foto: Levičnik

Dipl. ing. Toussaint Levičnik, Jesenice-Fužine:

SESTAVA MODERNIH VOJNIH MORNARIC

(Dalje.)

Velike bojne ladje so jedro vsake vojne mornarice in pomenijo težišče pomorske sile. Vendar same zase radi razmeroma male brzine in neokretnosti, ki je posledica njihove velikosti, ne morejo operirati in so kljub močni artileriji in oklopni zaščiti (do 35 cm debeline) na najbolj ogroženih mestih) stalno v nevarnosti pred napadi manjših in lažjih enot, zlasti od torpedov lahkih križark, torpedovk, rušilcev ali pa podmornic.

Zato mora imeti vsako bojno brodovje primerno število hitrih in lahkih borbениh enot. Nekak prehod med temi vrstami tvorijo bojne križarke, ki se sicer štejejo še med velike bojne ladje iz I. skupine. Taka bojna križarka je bila n. pr. znana »Rojal Oak« (29.150 t, 22 mor. milj), ki je bila lani potopljena od nemške podmornice. Ta ladja kakor tudi njene sestrne ladje tako zvanega R-razreda (ker se ime začne z R) so se po večini udeležile bitke pri Skagerraku.

Lahke nadvodne enote.

Prave križarke, ki običajno ne presegajo 10.000 t, se odlikujejo predvsem po svoji veliki brzini, ki se suče okrog 35 morskih milj na uro (francoska »Emile Bertin« 5886 t, 39,8 mor. milj na uro). Velika brzina jim omogoča v primeru spopada z artilerijsko močnejšimi ladjami manjše brzine pravočasen umik, v ostalem pa izpolnjevanje glavne naloge, t. j. zaščito lastnih velikih bojnih ladij pred nenadnimi napadi. Križarke so dobile svoje ime v dobi jadrnic, ker so križarile pred glavno silo in vršile opazovalno službo. Tudi danes je položaj podoben kakor pred 200 leti. Nadalje je posebna njihova naloga motenje sovražnega po-

zorovanje in zaščita domačih trgovskih ladij pred sovražnikom. Za male države to ni tako važno kakor za velike pomorske sile. Brzina križark je dovolj velika, da uspešno sledijo tudi hitrim trgovskim odn. potniškim ladjam, ki so tudi dvakrat hitrejšje od bojnih ladij.

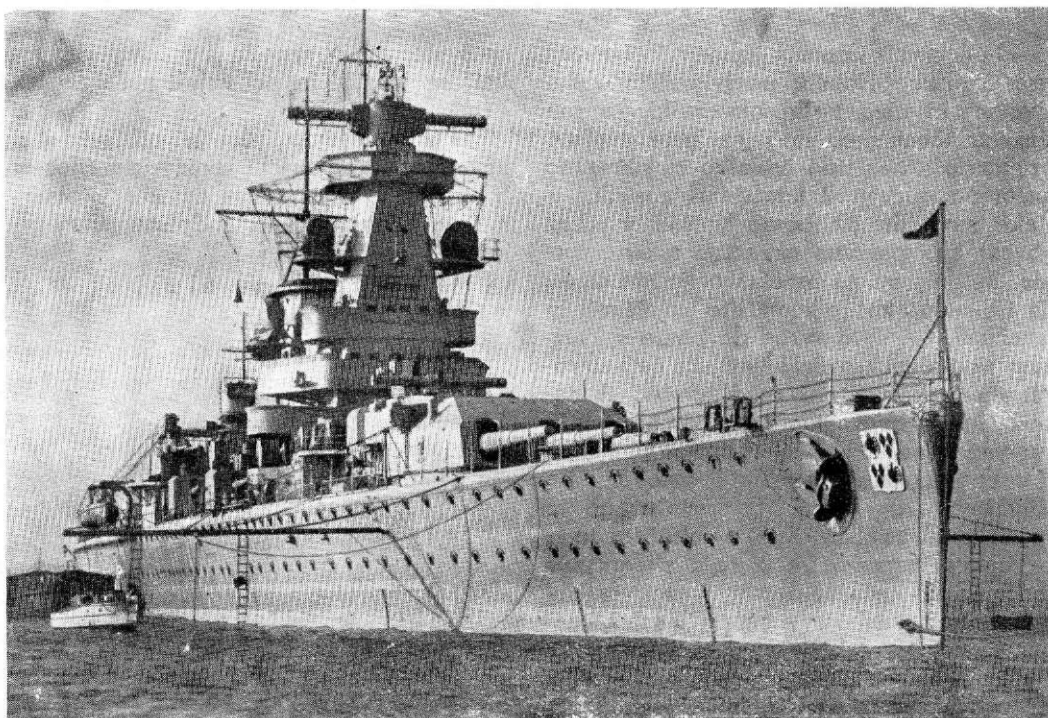
Križarke se dele med težke in lahke. Meja med obema vrstama pa se ne da točno ugotoviti. Običajno štejemo med težke križarke one, ki imajo topove nad 15,2 cm, ostale pa štejemo med male odn. morskega trgovskega prometa odn. nad-

lahke križarke. Velikost križarke običajno ne presega 10.000 t.

Posebna vrsta križark, ki tvori že prehod od križarke k rušilcu, so francoske tako zvane torpedne križarke (contretorpilleurs, Torpedokreuzer), katerih zaradi njih velikosti danes ne moremo še prištevati med prave rušilce. Verjetno pa je, da bodo rušilci v bodoče postali vedno večji, kakor to smemo sklepati iz dosedanjega razvoja. Te torpedne križarke so pomembne iz tega razloga, ker spadajo med najhitrejšje bojne ladje na svetu sploh, tako francoska »Le Terrible« (2569 t, 45,2 morskih milj na uro, t. j. 73,5 km). Artilerija te ladje obsega 5 topov po 13,8 cm; razen tega protiletalsko artilerijo in pa 9 lansirnih cevi za torpedo, ki so razdeljene v 3 trojne cevi za torpeda premera 55 cm.

Pravi rušilci (destrolers, Zerstörer) imajo tonažo do 2000 t in so izpodrinili skoro povsem nekdanje torpedovke. Med rušilci imamo zopet razne tipe po velikosti, pri katerih stoje na mestu tako zvane »vodje flotile«. To so nekoliko večje ladje, ki so na njih ukranci komandanti posameznih skupin (flotile) s svojim osebjem. Tipična večja flotila je jugoslovanski »Dubrovnik« (1880 t, 37 mor. milj na uro, 4 topovi po 14 cm, 2 × 3 torpedne cevi za torpeda premera 53,3 cm; razen tega ima še običajno lažjo artilerijo). Zgrajen je bil po angleških načrtih in angleških vzorcih v Angliji in je bil l. 1931. eden najmočnejših rušilcev svojega časa. Kot tak je bil omenjen in opisan pogostokrat v strokovnem časopisju inozemstva. Precej iste velikosti so tudi moderni nemški rušilci »Von Roeder« (1811 t, 36 mor. milj na uro, 5 topov po 12,7 cm, 2 × 3 torpedne cevi prem. 53,3 cm), kakor angleški rušilci novejšje konstrukcije, izmed katerih je postal v zadnjem času posebno »Cossack« (1870 t, 36,5 m. milj na uro, 8 topov po 12 cm, 1 × 4 torpedne cevi premera 53,3 cm) v javnosti znan po svoji akciji proti nemški pomožni križarki »Altmark« v norveških vodah.

(Dalje.)

Nemška oklopna ladja »Admiral graf Spée« (potopljena 18. decembra 1939.)

Ing. Fric Weitz, cevarna:

NOV NAČIN KURJENJA PROSTOROV

Prednosti žarilne kurjave pred vsemi dosedanjimi načini ogrevanja. Možnost ogrevanja in ohlajevanja

(Konec.)

Beton, s katerim so obdane cevi, mora dobro držati, da ni oviran prenos toplote. Na sliki, ki je pokazala polaganje cevi v strop, smo videli, da polagamo cevi na mrežo, ki ima nalogo, da prenaša enakomerno toploto po vsem prostoru. Te mreže so s cevmi seveda v stiku. Razvidno je, da ležijo cevi na betonskem železu, s čimer se dobi popolna zveza z betonom.

Pri izbiri mešanja betona moramo paziti predvsem na to, da vzamemo mešanico, ki bolje prevaja toploto in da se v tem svojstvu približuje lastnosti železa. Da dosežemo prilično enakomeren prenos toplote, ne sme biti razdalja med položenimi cevmi prevelika.

Kakor smo razvideli iz priobčene slike, se potem preko cevnega omrežja in betona položi pravi nosilni strop. Celotno obremenitev prevzamejo in nosijo železobetonski stropniki. Leseni opaž, ki služi za betoniranje teh nosilcev, običajno zabetonirajo, da tvori neko izolacijo in da je toplota usmerjena večidel na strop. Na vsak način pa ne ostane pod popolnoma mrzel, ker nekaj toplote le pridobiva potom izžarevanja.

Cevi naj bodo ravno položene, da ni treba dajati s črpalko prevelikih pritiskov za cirkulacijo vode. Vsa kotlovna naprava in črpalke se nahajajo običajno v kletnem prostoru.

Cena take žarilne kurjave

Cena za tako napravo je v primeri z uporabo radiatorjev nekako za 25 do 40 % dražja. Cena pa se takoj izenači, ako primerjamo prištedenje na kurivu. Ugotovljeno je, da porabi žarilna kurjava 20 do 25 % manj kuriva kakor kurjava z radiatorji. V kolikor je naprava žarilne kurjave dražja, je vzdrževanje cenejše in se izravna že v tem pogledu, kaj šele udobnost, ki sploh nima primere. Nerazumljivo je skoro, da žarilna kurjava s svojimi prednostmi že ni bolj razširjena v mnogih državah.

Veliko prednost pomeni ta kurjava v šolah, v bolnicah, v sanatorijih, v večjih upravnih poslopijih in hotelih. Uporablja jo pa jo vedno več tudi po stanovanjskih hišah.

Ob vročih dnevih pa hladi

Omeniti je potrebno, da lahko služi napeljava žarilne kurjave tudi za ohlajevanje prostorov. Vsaka soparnost v prostorih je torej nemogoča — celo v najbolj soparnih dnevih. Treba je v tem primeru vodo, ki kroži po napeljavi, samo ohladiti.

Končno še nekaj o početkih uporabe žarilne kurjave. Prvič so tak način segrevanja prostorov uporabili leta 1908. na Angleškem. Na tem polju prednjači Anglija in ima največ poslopij, ki se kurijo

z žarilno kurjavo. Po ostalih državah se je ta način kurjave uveljavljal šele od leta 1925. sem. Posebno se je razširila žarilna kurjava na Francoskem, na Nizozemskem in na bivšem Češkoslovaškem. V Jugoslaviji smo opazili take naprave šele v najnovšem času. Do sedaj imamo v Jugoslaviji uvedeno žarilno kurjavo v sledečih poslopijih: hotel Majestic v Beogradu, otroška klinika v Beogradu, bolnica v Risanju in pa moderno zdravilišče na Golniku.

Z ozirom na najboljše izkušnje pri obstoječih napravah je gotovo, da se bo uporaba žarilne kurjave razširila po vseh novogradnjah v državi.

čujemo. — Isto velja za one sodelavke, ki so se že konec preteklega leta priglasile za samarijansko službo. To so: Medja Cilka, Novak Marija, Markizeti Justina, Košir Vida, Rupar Ana, Otrin Lojzka, Knez Marija, Korošec Marija, Zupan Minka, Markelj Milka, Jakopič Justina, Tavčar Francka in Praček Jožefa.

Vsega se je torej priglasilo 21 gospá in gospodičen, sodelavk ali svojk naših sodelavcev, ter samo 5 sodelavcev. Spričo stvarnih potreb, resnih časov in velikega števila osebja, ki ga zaposlujemo, je to zelo malo. Ne moremo verjeti, da ni med našimi sodelavci in sodelavkami več požrtvovalnosti in narodne zavednosti. — Zato ponavljamo svoj poziv:

priglasite se nemudoma v našo zaščitno službo!

Predvsem naj se priglasijo sodelavci, ki niso vojni obvezniki, ter sodelavke in svojke naših sodelavcev. Pristopne izjave sprejema naš ekonomat do 5. aprila t. l., dnevno med uradnimi urami.

★ ★ ★

JAVNO PREDAVANJE O PASIVNI OBRAMBI

V sredo, dne 3. aprila t. l., bo v Sokolskem domu na Jesenicah drugo javno predavanje o pasivni obrambi. Predaval bo naš g. Luckmann Karel, poveljnik gasilske čete KID in banovinski instruktor za obrambo pred letalskimi napadi. Tema predavanja je zelo aktualna in se glasi »Vloga vojnega letalstva v totalni vojni«. Predavanje bo zvezano s skioptičnimi slikami. — Pričetek bo ob 20. uri.

Opozarjamo naše sodelavce in sodelavke na to zanimivo predavanje.

PRIGLASITE SE V ZAŠČITNO SLUŽBO

Pod tem naslovom smo v 5. številki tega letnika priobčili poziv našim sodelavcem, ki niso vojni obvezniki, in našim uslužbencem, naj se prostovoljno priglasijo v zaščitne oddelke za obrambo naših tvornic pred letalskimi napadi. — Rekli smo, da jih bomo vpisali v izkaz obveznikov pasivne obrambe naših tvornic, kolikor so za to službo sposobni, in da jih bomo zanj temeljito poučevali in izvežbali. — V to svrho da bomo v kratkem pod okriljem naše gasilske čete otvorili tečaj o obrambi pred letalskimi napadi, ki ga bodo posečali tudi obvezniki pasivne obrambe naših tvornic.

V današnji številki priobčujemo »Službeni red« za službo pri tečajih in vajah naše gasilske čete v tekočem letu. — Kakor je razvidno iz tega službenega reda, bo na tečajih obravnavana vsa obsežna snov gasilske in samarijanske službe, v splošnih obrisih pa tudi kemijska služba in druge panoge pasivne obrambe. Za obveznike teh panog pripravljajo odgovorni referenti posebna strokovna predavanja in posebne vaje; na splošno pa

se bodo vsi obvezniki poučevali in vežbali na tečajih in pri vajah naše gasilske čete.

Pripominjamo, da je bil odziv na naš zgoraj omenjeni poziv nezadosten. V smislu poziva so se zglasili v pisarni našega ekonomata in podpisali pristopno izjavo

za obveščevalno službo: Mulej Pavel, Javornik I;

za kemično službo: Svetek Ivanka, soproga tov. delavca, in Udir Leopold, Javornik I;

za samarijansko službo: Noč Danica, Vidic Jerica, Markelj Rozi, Celar Albina, Kavčič Mimi, Hafner Francka in Kržišnik Celestina;

za gasilsko službo: Vrhunc Franc in Lavrič Franc, oba Koblarna II;

za tehnično pomožno službo: Jekelj Andrej, Mehanična delavnica.

Vsi navedeni so bili sprejeti in jih pozivamo, da se udeležijo tečajev in vaj po službenem redu, ki ga obenem priob-

TRI LETA IZLETOV KID

Izletne prireditve gorenjskih kovinarjev in njihovih družin prikazujejo najlepšo bilanco v cilju spoznavanja lepote slovenske zemlje, vedrenja življenjskih dni, medsebojnega spoznavanja ob igrah in domoljubnih pesmih prebivalstva iz industrijskih središč med kmetskimi — podeželskimi domovi

Izlet v prirodo je star slovenski običaj. Ni to za nas kakšna prisiljenost ali dril, nego gon in značaj slovanske duše. Slovan in zemlja, zemlja in Slovan. Smo in ostanemo človek zemlje, povezani nanjo, njeni obdelovalci in pesniki. Kje je še ljudstvo na zemlji, ki bi nosilo grudo v košarah za skale, da bi urejevalo grede in njive, kakor dela Slovenec na svoji posesti, kje je še ljudstvo, ki bi se po kolenih plazilo in vrtalo po prsti na največjih strminah čisto tje do žive skale.

Da smo Slovani ljudje prirode, prikazujejo vsi naši običaji in naši narodni simboli. Poglejmo samo naše narodne motive. Vsi so iz prirode, sem gorj od slovanskega juga do zadnjega slovenskega doma pri nas, od Jadrana pa globoko tje v Panonsko nižino. Naš narodni motiv je iz prirode — večidel rastlinstvo. Poglejmo vezenine južnih bratov. Povsod ornamenti listov, cvetic, žita. Vse naše narodne noče po Srbiji in Hrvatski so olepšane z ornamenti iz prirode. Posebno se v tem odražajo naši slovenski ornamenti, ki jih srečamo na ograjah, na prtičkih, na majolikah, na oblekah. Večidel rastlinstvo: nageljni, listi, cvetice, srčki, žito — vse lepo mehko iz prirode. V naših narodnih motivih ni nobenih trooglov, nobenih koles, kamnov, ker je naše življenje življenje in borba na zemlji v največji izmeri.

Slovenec je od nekdanj hodil v prirodo, je z njo povezan in jo razume. Ne tisti, ki tam samo težaško stopa ali kriči, nego tisti, ki z njo čuti, tisti je njen in to je najprej Slovan. Naše šole, naša društva, naše organizacije in sedaj naše delovne skupnosti, vsi so prirejali skupne izlete v naravo. Očitati so nam, da smo posnemali po tujem. Tako so očitati tisti, ki ne razumejo slovenske duše. Če je kdo posnemal, je v tem oziru posnemal po nas. Poglejmo slovenskega kmeta, ki živi vse dni na grudi, ko pa pride nedelja, on ne beži od zemlje, nego se vrne med njive in travnike in govori z zemljo, z njo čuti in se je veseli.

36 IZLETNIH PRIREDITEV

V treh letih je naša delovna vzajemnost priredila 36 skupnih izletov. Tu niso vštete zadnje tri športne prireditve. Prireditve so bile ena lepša od druge. Nekateri kraje so izletniki obiskali večkrat.

OBISKALI SMO 27 KRAJEV

Vse naše izletne prireditve so bile prirejene v naše lepe okoliške kraje. Med njimi je veliko postojank, ki pričajo o zgodovini gorenjskega železarstva. Naš kovinar se je spoznal s spomeniki prvega početka gorenjske železarske obrti. Na teh izletih smo obiskali:

1. Bohinjsko Bistrico, kjer je zibelka našega železarstva. Bili smo na Pozabljenem, kjer se še vidijo ostanki nekdanjih kovačij, dalje v Starih Fužinah, kjer so nam govorili starejši ljudje, ki so še delali v tamkajšnji žebeljarni. Obiskali smo ribogojno postajo in poznane bohinjske sirarne.

2. Savske jame, kjer se še poznajo temelji nekdanjih rudniških zgradb. Tu so kopali železno rudo več stoletij. Žlindra, ki so jo našli pod svetokriško cerkvijo, kaže, da je segalo pridobivanje rude daleč v stari vek. To se ujema z zapiski raznih rimskih zgodovinarjev in piscev.

3. Kropa. Ena izmed zgodovinskih postojank gorenjskega železarstva. Železarstvo v Kropi se omenja že pred 500 leti. Izletniki so gledali film o zgodovini kroparskega železarstva.

4. Korensko sedlo. Tu čez je peljala nekdanj edina pot — zveza Jesenic s svetom. Po tej cesti so romali rimski vojaki, po zapiskih in označbah, že menda leta 56. pr. Kr. Sedaj je tu meja in jeseniški kovinarji so razvili ob meji državne zastave.

5. Rateče-Planica. Obisk poznanih zimsko-športnih krajev.

6. Kranjska gora - Vršič. Izletniki so prišli na Vršič slučajno na dan, ko je bil pri ruski kapelici praznik 900 letnice pokristjanjenja Rusov.

Na plesišču enega izmed nešteti izletov

7. Dolina Drage — ena prirodno najlepših dolin v naših krajih. Vhod v dolino čuvajo zidovi nekdanjih gradov. Tu je pravi botanični vrt.

8. Završnica. Ob jezu, ki je pravo jezero sredi planine, je lep travnik, kamor hodijo taborit skavti. Nebeško lep kraj, sonce, planina, tišina. Zgradba elektrarne priča o velikem delu v korist ljudskih domov in industrije.

9. Sv. Križ nad Jesenicami. Gotovo najbolj poznano letovišče v tem kraju Slovenije. Milijoni narciz, ob pobočjih pa zapuščeni rovi nekdanjih železnih rudnikov.

10. Javorniški Rovt. Krasno ime, še lepši planinski kraj. Danes je tu ena izmed elektraren KID. Istočasno pa zajezitev, ki goni največje Peltonovo kolo v srednji Evropi sploh.

11. Sv. Katarina nad Zasipom. Izredno lepa razgledna točka s starodavno cerkvico, ki je nekoč oskrbovala celo današnjo župno cerkev. Na lepem obronku vas pozdravijo črede srenjskih ovac.

12. Tržič. Drugi, za železarstvo važni kraj. Občina je pozdravila izletnike iz Jesenic. Tržičan je govoril o zgodovini kraja in železarstva.

13. Sv. Ana nad Tržičem. Druga skupina je obiskala ta gorski kraj na drugem prehodu čez Karavanke. Še prej pa si je ogledala tržiško industrijo.

14. Radovna. Tudi zgodovinski kraj gorenjskega železarstva. V Radovni so bile kovačije javorniških fužin. Še danes je vidno nekdanje poslopje. Tu je sedaj tudi važna elektrarna KID, ki dovaja tok v železarske obrate preko Mežaklje.

15. Krma. Pravijo tudi gornja Radovna. Kraj je lep in bogat na planinski flori. Tu je rad bival tudi pokojni kralj Aleksander.

(Konec prih.)

Iz smučarskih tekem KID na Črnem vrhu

V SLUŽBI CENEJŠE NABAVE

Kaša KID je dokaj regulirala ostrino

V našem industrijskem kraju, ki je poleg tega še v okolici, ki ima močan letoviški značaj, je prevladovala vedno draginja. Jesenice so spadale med najdražje kraje v državi. Nič novega tudi ni bilo, ako je izboljšanje prejemkov sledila vedno nekam hitro tudi draginja.

To stanje ni moglo iti v nedogled, kajti nakupovalec na jeseniškem živilskem trgu ni samo letoviškar, nego v veliki večini mali človek, ki živi od svojih prejemkov.

V cilju, da se rešijo tisoči delavskih in nameščenjskih družin draginjskega vala in nihanja, je KID pričela misliti na organizacijo lastne oddaje živil za svoje uslužbenice. Izvršene so bile investicije. Takoj ob pričetku poslovanja lastne oddaje živil je bilo mogoče ugotoviti koristnost te ustanove, ki je oddajala živila takoj od začetka do 8 % ceneje od sicer letoviškemu in industrijskemu kraju vtisnjenih cen.

Danes še bolje razumemo koristnost te ustanove, ki je v veliki meri odbijala ostrino draginjskega vala.

V zadnjem času smo veliko pisali in še več slišali in čitali v javnosti o draginji. Bilo je polno števil. Nekateri so ugotavljali tako,

drugi tako. Dogodil se je primer, da je en forum ugotovil porast draginje za 20 %, medtem ko je drugi forum ugotovil isti dan zvišanje cen za 36 % in je zopet tretji dan rekel novi, da znaša podražitev samo 12 %.

Ze iz tega je razvidno, da za ugotovitev draginje ne zadostuje golo vrednotenje na kako zlato podlago, kakor to izkazujejo po raznih sestavah indeksov. Kajti lahko se zgodi, da se je neka potrebščina, ki jo za življenje manj potrebujemo, podražila za 100 %, druga pa, katero bolj potrebujemo, le za 2 % — ali pa narobe.

Draginjo, odnosno vpliv draginje šele vidimo, ako pogledamo, kako je v tej draginji izhajal s svojimi zaslužki stan, ki je pač od zaslužkov odvisen, koliko potrebnih živil si je lahko nakupil za ta svoj zaslužen denar. Ni važno torej, kako visoke so cene živilom, nego važno je, kako vozi v tej draginji nakupovalec, kako izhaja gospodinjstvo, družina.

Potrebno je ugotoviti približno količino življenjskih potrebščin, ki jih potrebuje posameznik, ali družina za svoje življenje kot minimum.

S temi ugotovitvami so se bavili mnogi znanstveniki, narodni gospodarji in sociologi.

Seveda so potrebe in zahteve človeka različne in je taka ugotovitev več ali manj individualna. Vendar neko podlago je mogoče dobiti za določitev minimuma potrebe živil.

Ugotovljeno je, da dajejo živila našemu telesu v prvi vrsti potrebne kalorije. Znanstveniki so ugotovili, koliko kalorij je potrebnih človeku, ki dela. Jasno je, da zahteva težje delo več napora, več kalorij, lažje delo zopet manj.

Na podlagi teh potrebnih kalorij, ki jih mora dobiti človeško telo, so sestavili gotovo vrsto živil, ki dajejo določeno količino kalorij. Ker pa še ni dovolj ustreči s kalorijami, nego je potrebno, da dobi dotični delavec dovolj kalorij in da ima tako hrano, da ostane zdrav, je ob sodelovanju medicine dobila sestava potrebnih živil še popolnejšo obliko.

To osnovo, ki kaže minimalne potrebe in stroške živil na osebo, odnosno preračunano za družino moža, žene in dveh otrok, smo vzeli za bazo tudi v naši primerjavi.

Ta osnova sestave živil in minimalnega teoretskega proračuna za delavca, odnosno za 4 člansko družino, je podrobneje popisana v knjigi »Nadnica« iz leta 1934. in je osvojena od zagrebske delavske zbornice. Na tej osnovi izhaja že 10 let edina tozadevna statistična revija v državi: »INDEKS« v Zagrebu (ured-

Minimalni mesečni stroški za živila štiri članske družine

Živila	Količina mesečno na osebo	Februar		Marec		April		Maj	
		cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din
1. pšenična moka št. 6	8,— kg	2,90	69,60		69,60	2,80	67,20		67,20
2. koruzna moka	4,— kg	2,—	24,—		24,—		24,—		24,—
3. krompir	5,— kg	1,25	18,75	1,—	15,—		15,—		15,—
4. fižol (grah)	3,— kg	4,—	36,—		36,—		36,—		36,—
5. riž	1,— kg	7,70	23,10		23,10		23,10		23,10
6. sladkor	1,50 kg	14,20	63,54		63,54		63,54		63,54
7. govedina	3,— kg	11,—	99,—	11,50	103,50		103,50		103,50
8. riba (belica)	0,50 kg	24,—	36,—		36,—		36,—		36,—
9. svinjska mast	1,50 kg	16,70	75,15	16,—	72,—		72,—	16,70	75,15
10. mleko	10 litrov	2,50	75,—		75,—		75,—		75,—
11. kravji sir (kajmak)	0,60 kg	18,—	32,40		32,40		32,40		32,40
12. surovo maslo	0,25 kg	30,—	22,50		22,50		22,50		22,50
13. jajca	15 kom.	0,85	38,25	0,66	29,70		29,70	0,71	31,95
14. sadje	4,— kg	5,—	60,—		60,—		60,—	5,50	66,—
15. kava	0,20 kg	57,—	34,20		34,20		34,20	60,50	36,40
16. kavina primes	0,50 kg	17,50	26,25		26,25		26,25		26,25
17. sol	0,30 kg	2,75	2,47		2,47		2,47		2,47
18. razno (5 % vsote)			36,82		36,26		36,14		36,80
			773,31		761,52		759,00		773,28

GOSPODARSKE NOVICE

Pomoč za številne družine v Franciji. Po vzorcu Italije so sedaj uvedli tudi v Franciji denarne podpore za poroke, za nakup pohištva, nagrade za prvorojence, nagrade za nadaljnja rojstva v družinah. Namen tega je, da se da ljudstvu možnost družin, kajti ni dovolj samo govoriti proti beli kugi, nego je treba tudi omogočiti ljudem, da si ustvarijo družine. Uvedena je davščina na bencin in ta davščina bo služila za nagrade prvorojencem. Pač dobra zamisel! Toda še eno je potrebno. Naj vplivni državniki na zemlji gledajo na to, da se odpravijo vojne in klanja med ljudmi, da bo prišlo zaupanje do mirnega življe-

nja. Francoske matere so morale na primer v svetovni vojni poslati v fronto 2 milijona sinov, da so izkravali. In ti milijoni sinov so dali zopet samo 20 let svobode. Kako draga je svoboda na tej čudoviti zemlji.

Industrija v Ameriki doživlja svojo zanimivost. Kakor so naši časopisi pisali, smo na Jesenicah zgradili v dobi 6 mesecev že 4 visoke peči, četudi so bile zasajene lopate za novo veliko peč šele te dni. Tako nekako se poroča tudi o Ameriki. Da samo dela in služi. Nekateri so celo rekli, da se teneta Anglija in Nemčija, zmagali pa bosta Amerika in Rusija. Amerika zato, ker sijajno služi od tega pretepanja v Evropi, Rusija pa zato, ker bo lahko slabosti izrabila, če bo mirna ostala. Sedaj pa slišimo iz Amerike, da je padla proizvodnja jekla, da je zmanjšana pro-

izvodnja električne energije, da je zmanjšana proizvodnja nafte in premoga, da je zmanjšana proizvodnja avtomobilov in da je padla produkcija tudi v tekstilni industriji. Tako poročajo gospodarski listi in statistike, katerim bolj verjamemo. Le ni torej tako sijajno vse skupaj. Kje pa je še vojna prinesla blagostanje. Kcs pa se je povečala avionska industrija, ker je več naročil, kakor pa jih zmorejo, četudi gradijo nove tvornice. Toda taka industrija dela nekam za zrak, zdrava in močna in trajna pa je le industrija, ki dela za dobrine ljudstva.

Briljantom huda prede. Vse evropske države na zemlji so prepovedale nošenje briljantov in dragocenosti iz države. Francija zapre iznašalca celo od 2 do 6 let. Pri nas pa smo ostali kakor smo bili. Nesi kamor hočeš,

ŽIVIL SODELAVCEM

draginje v delavskem naselju

nik g. Arthur Benko, Grado), ki prinaša sliko cen za vso državo.

V našem sestavu smo osvojili le uveljavljeno osnovo sestave. Ker pa so na Jesenicah drugačne cene, se morajo v to osnovo ustavljati pač cene, ki obstojajo tukaj. Neko osnovo moramo za primerjavo itak imeti. Končno je za določevanje draginje vseeno, katera osnova je, ker se mora ena in ista osnova voditi za vso dobo, če hoče, da je stvarna.

Tako smo sestavili spodnjo razpredelnico, kjer je razvidno, kako so se podražila živila, ki tvorijo minimalno eksistenco za 4 člansko družino. Vstavljeni so cene živilom v kašti za vsak mesec. V kolikor pa kašta posameznih živil ne vodi, so vstavljeni pač tiste cene, ki so bile v kraju takrat običajne. Vse v povprečju kvalitete.

V sestavi smo spremenili le malenkost. Osvojena sestava vsebuje ribo belico — najcenejšo vrsto, ki je pri nas sploh ni. Prav tako vsebuje sestava običajni ceneni sir-kajmak. Za jeseniške razmere smo ustavili v obeh primerih dragocenejša živila, ki dajo seveda v manjši količini določeno število kalorij. Obe spremembi sta v plus nakupovalcem.

Kakor je iz tabele razvidno, so za vsak mesec vnešene dotične cene živilom. Vidimo, kako so se v posameznih mesecih gibali stro-

ški za minimum živil za 4 člansko družino po prej omenjeni osnovi. Z uvedbo kašte KID meseca februarja so stroški zmanjšani, toda, ker kašta še ne vodi vseh živil, je bil padec cen manj viden. Porast pa vidimo takoj od meseca septembra dalje.

Pri ugotavljanju draginje pa je potrebna tudi primerjava. Ni dovolj, da se vzame kar najvišja in najnižja vrednost. Kdor zasleduje draginjo, vidi, da je draginja ali sezonska (jajca, mleko, sadje, zelenjava) ali konjunktorna (na primer zaradi vojne). Prva nekako redno nastopa v letnih dobah, druga pač pride, kadar pride. Za pravilno ocenitev draginje je potrebna primerjava od kdaj do kdaj.

Ako vzamemo povprečje stroškov prvih 8 mesecev leta 1939. in primerjamo to povprečje s povprečjem stroškov zadnjih 4 mesecev leta 1939., dobimo razliko 5,9 % podražitve. Ta primerjava bo še najbolj ustrezala, ker obsega najprej mesece običajnih draginskih valov, potem pa mesece, ko je draginja rasla.

Ako pa vzamemo za primer mesec avgust, ko draginja še ni rasla zaradi vojne, in mesec

december, ko je dosegla pri cenah v kašti KID svoj višek, dobimo razliko ca. 10 % podražitev. Vendar je za objektivno presojo življenjskih stroškov potrebno primerjati obdobja, kajti vsak ve, da ne nakupujemo vse v najdražjem mesecu (sadju, krompir, zelenjavo itd.) v toliki meri, kot pa s porazdelitvijo na obdobja. Vključ temu pa so v vsakem mesecu vnešene dotične cene živilom. Za življenje v letu ni tako važno, koliko je kdo kak mesec zaslužil, nego, koliko si je mogel nabaviti v kakem obdobju potrebnih živil. Mogoče je, da bo ta primerjava v enem samem mesecu slaba, pa se bo popravila v drugem mesecu. Zato so le povprečja tista, ki nudijo pravo sliko draginje, ki vedno nekako valovi.

Narastajočo draginjo, ki znaša od meseca avgusta do decembra s prodajo v kašti KID največ okrog 10 %, je naša oddaja živil dokaj zajezila, kajti brez kašte bi draginja gotovo dosegla še večjo višino.

V istem času pa so mezde pri KID porasle v večjem razmerju.

Gledali bomo, da bomo postavili našo oddajo živil še bolj v službo cenene nabave živil za vse naše sodelavce in da jo bomo po potrebi izpopolnili.

(mož, žena, dva otroka) na Jesenicah leta 1939. v dinarjih

Junij		Julij		Avgust		September		Oktober		November		December	
cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din	cena po enoti din	stroški din
	67,20		67,20	2,90	69,60		69,60	2,50	60,—		60,—		60,—
	24,—	2,10	25,20		25,20		25,20		25,20		25,20		25,20
1,25	18,75		18,75		18,75		18,75	1,10	16,50	1,25	18,75		18,75
	36,—		36,—		36,—		36,—	5,—	45,—		45,—	5,75	51,75
	23,10		23,10	8,70	26,10		26,10		26,10	9,75	29,25		29,25
	63,54		63,54		63,54		63,54	13,60	61,20		61,20		61,25
	103,50		103,50		103,50	12,—	108,—		108,—		108,—		108,—
	36,—		36,—		36,—		36,—		36,—		36,—		36,—
16,80	75,60		75,60	16,60	75,50		75,50		75,50	17,—	76,50		76,50
	75,—	2,25	67,50		67,50	2,50	75,—		75,—		75,—		75,—
	32,40		32,40		32,40		32,40	20,—	36,—		36,—		36,—
	22,50	33,—	24,50		24,50		24,50		24,50	38,—	28,50		28,50
	31,95	0,83	37,35		37,35		37,35	1,10	49,50	1,43	64,35		64,35
	66,—	5,—	60,—		60,—		60,—		60,—	6,—	72,—		72,—
	36,40		36,40		36,40		36,40		36,40	70,—	42,—		42,—
	26,25		26,25		26,25		26,25		26,25		26,25		26,25
	2,47		2,47		2,47		2,47	1,50	1,50		1,50		1,50
	37,03		36,78		36,87		37,51		38,10		40,27		40,61
	777,69		772,54		778,93		790,60		800,75		845,77		852,91

samo, da izgineš. Pred nedavnim so nas opozorile italijanske oblasti, ko so zalotile take ljudi pri prenašanju precejšnje količine dragocenosti. Rekli so nam, da naj nekaj ukrenemo. Nam pa je jasno: inozemci, ki ne morejo svobodno iznašati denarja čez mejo, so primorani, da svoj zaslužek nekako le spravijo s seboj. Nakupijo dragocenosti in domovine so rešene. Rekli bi skoro, da je več vredna krasna vojvodinska šunka, kot pa lesketajoči se kamen in pred kamni bi raje prepovedali izvoz šunk, četudi nam sproti rasejo.

Zakaj ni petroleja. Podeželski ljudje, ki so odvisni od petroleja, zelo pogrešajo petrolej za luč. Med tem časom pa gre debata v časopisih med gosp. Gollom v Mariboru in med podružnicami petrolejskega trusta. G. Goll pravi, da bi lahko bilo petroleja tu

toliko, kolikor bi ga potrebovali, če bi bil napravljen red. Trgovski list je prinesel daljše sestavke o tem. Ljudje pa svetijo po kmetih kakor pred 500 letih, kjer še ni elektrike.

Štedenje železa v Italiji je predpisalo ministrstvo za javna dela.

To je konkurenca. Pri razpisu nabave 3000 avtomatskih telefonskih aparatov so nemške firme ponudile nabavo aparatov za 23,73 % cenejšje od cen, ki jih je nudila madžarska firma. Delo je zunaj torej cenejšje, ker je uvedena vsestranska racionalizacija in mehanizacija.

Živina v Nemčiji. Po statističnih podatkih državnega urada za statistiko ima Nemčija: rogata živine 23,900.000 komadov. Od tega 11 milijonov 900.000 krav. Svinj ima 29,100.000 komadov, ovce 5,200.000 komadov, koz 3 mili-

jone, druge drobnice 111,700.000 komadov, od tega kokoši 103,000.000 komadov. Število vseh vrst živine stalno rase, kar je pripisati umni živinoreji, kmetijskim predavanjem itd.

Staro železo je za 490 % dražje kot lani

Staro železo se je izmed surovin, ki so potrebne železarski industriji, najbolj podražilo. Težko kovano staro železo, ki se je prodajalo v lanskem prvem polletju še po din 0,34, se je podražilo že na din 2,—. Toda takega starega železa je žal še premalo. V Jugoslaviji smo zbrali prilično na leto do 2000 vagonov starega železa. Sedaj je zbiranje bolj intenzivno in upajo, da se ga bo zbralo ca. 8000 vagonov. Je to življenjsko vprašanje za normalne obrate železaren in livaren.

Božidar Jakac:
V marlinarni

OVVESTILA

DRUŠTVO NAMEŠČENCEV KID JESENICE

sklicuje

XIX. REDNI LETNI OBČNI ZBOR

za petek, 12. aprila 1940., ob 19,30 uri, v primeru
nesklepčnosti ob 20. uri v prostorih restavracije
Mulej na Javorniku — »Borovlje«.

Dnevni red:

1. Otvoritev in poročilo predsednika tov. dr. Joža Tušarja.
2. Poročilo tajnika tov. Mirka Štebiha.
3. Poročilo blagajnika tov. L. Poženela.
4. Poročilo poverjenika za pokojn. zavod tov. Srečka Čopa.
5. Poročilo poverjenika za zobozdravstvo tov. Avg. Ravhekarja.
6. Poročilo poverjenika za T. B. P. D. tov. Draga Cerarja.
7. Poročilo poverjenika za Kreditno za drugo tov. Prevca Petra.
8. Poročilo nadzornega odbora.
9. Volitve nove uprave.
10. Slučajnosti.

Tovariši in tovarišice!

Stanovska dolžnost nam vелеva, da se udeležimo občnega zbora polnoštevno!

Važno!

Za nove nameščence, ki so bili prevedeni iz zavarovanja pri Bratovski skladnici v zavarovanje pri Pokojninskem zavodu, poroča gospod dr. Janko Köstl na dan občnega zbora v istih prostorih ob 19. uri.

Prizadeti tovariši pridite polnoštevno ob določenem času na ta, za Vas zelo važni sestanek.

Predsednik:
Dr. Jože Tušar s. r.

Tajnik:
Mirko Štebih s. r.

MALO KOZMETIKE

Veliko čiščenje kože

Če hočemo, da bo koža zagorela lepo in enakomerno, jo moramo poprej temeljito očistiti. To pa napravimo tako:

Zavremo dva litra vode in ko bo vrela, jo vlijemo v srednje velik lonec in prilijemo eno kuhinjsko žlico benjoinove tinkture. Nagnemo se nad paro, puhtečo iz lonca, pokrijemo si glavo z brisačo in počakamo, da prične pot curljati po obrazu. Po dveh minutah obrišemo

pot s popolnoma čisto tenko krpo, nato se ponovno nagnemo nad paro in držimo obraz tako dolgo nad loncem, dokler se čisto ne ogreje. Nato se še enkrat obrišemo z mehko čisto krpo in potem na še gorak obraz namažemo med, ki smo mu pridejali nekaj kapljic limoninega soka. Nato ležemo za 20 minut v temno sobo z zastrtimi okni, se docela sprostim in počivamo. Nato si izmijemo z obraza med s čisto vodo, zatem pa se namažemo s presnim mlekom, ki odprte znojnice spet skrči. Vaša polt bo kakor prerrojena.

Moški pa sovražijo...

Slabo napete nogavice, pošvedrane pete, nezlikano obleko, neurejene lase, še bolj pa lase z navijači. In doma tisto večno pripovedovanje o otrocih, o kuhinji, o površni postrežnici.

Ne ugaja jim tudi površno govorjenje, še manj pa površno pripravljene jedi, seveda tudi preslana juha ne. Sovražijo jok, še bolj pa urejevanje njihove pisalne mize.

ZA NAŠE GOSPODINJE

Pomarančna marmelada.

3 kg pomaranč s tenko lupino, 6 l vode, 8 limon, 1 žličko soli, košček vanilije, sladkor. (Olupke od vseh pomaranč zreži na jako drobne rezančke, meso pa na prav male kocke, lahko tudi oboje zmleješ kakor meso.) Vse skupaj s sokom vred deni v posodo, nalij vrhu toliko vode, da je pokrito, osoli in postavi kam, da počiva 24 ur. Pečke pa tudi deni v posodico in nalij nanje 1/4 l vode.

Naslednji dan ob isti uri pristavi posodo k ognju, prideni še sok iz vseh 8 limon, prej pa nalahko oribaj še lupinico in jo tudi stresi med pomaranče. Nato kuhaj 1 uro (dokler se lupinica ne zmehta). Potem počakaj še 1 dan. Nato stehtaj zmes; kolikor tehta, toliko količino sladkorja prideni in še košček vanilije. Sedaj zopet kuhaj in neprestano mešaj. Ko se kapljica marmelade strdi, če jo kaneš na krožnik, je dovolj kuhana in nalikuje lahki želatini. Sedaj prilij še tisto vodo, v kateri so se močile pečke, prevri še enkrat, deni še vroče v kozarce, a jih zapri šele drugi dan.

Ta marmelada je napravljena po angleškem navodilu.

Rižev kipnik s čokolado

Skuhajte mehko 7 dkg riža v treh osminkah mleka in ko se shladi, primešajte 7 dkg sladkorja, 5 dkg presnega masla in 4 rumenjake. Ko ste vse dobro zmešali, primešajte še prav rahlo sneg 4 beljakov in razdelite testo v dva dela. K prvemu primešamo 5 dkg ogrete čokolade in ga damo v namazan model, vrh njega pa drugo polovico in kuhamo v sopari

pol ure. Kuhanega zvrnemo v plitvo skledo in oblijemo s čokolado. Za čokolado kuhamo v osminki litra vode 7 dkg sladkorja in 7 dkg čokolade. Ko že nekaj časa vre, odstavimo, mešamo, da se ohladi in mrzlo vlijemo na nekoliko ohlajen kipnik. Okrog kipnika lahko damo smetanovo peno z vanilijo.

Nadevane telečje prsi

Telečjim prsim ločimo meso od reber, tako da dobimo nekakšen podolgast žep, odprt na široki strani. Tako pripravljeno pečenko nasolimo. Ze prej pa zamešamo precej velik kos presnega masla, 1 jajce, malo drobno sekljanega peteršilja ali drobnjaka, v mleku namočeno žemljo in osolimo. Ta nadev nadevamo z žlico v prsi in jih potlej zašijemo. Toliko nadeva imamo za pol prsi. Prsi pečemo kakor drugo pečenko; ko so pečene, potegnemo nit iz njih in jih zrežemo z ostrim nožem na kosce, a pri rezanju moramo paziti, da nam nadev ne zdrkne iz kosov.

Možganova gibanica

Vzemi 3 kozarce lepe moke, 1 beljak, malo soli, mlačne vode in za lešnik masla in napravi iz tega bolj mehko testo in ga dobro zgneti. Potem potresi malo z moko in ga pokrij z gorko skledo, da se počije. Čez pol ure daj testo na mizo, pokrito s čistim prtom, ki si ga malo poprej posula z moko. Testo prav malo razvaljaj, pomaži ga s stopljeno, a ne vročo mastjo ali z maslom, potem ga dobro razvleci z rokama. Testo za gibanico mora biti prav tanko; rob, ki ostane navadno bolj debel, odreži. To je tako imenovano vlečeno testo, ki se uporablja za gibanice vseh mogočih vrst. Namaži vlečeno testo z nadevom iz možganov, potresi ga nekoliko s kruhovimi drobtinami in ga rahlo zvij in skuhaj v krogu ali juhi.

ZA DOBRO VOLJO

Zakaj je luna tako blede?
Zaradi neprespanih noči.

Kaj imaš lahko vedno v praznem žepu?
Luknjo.

Kdo je imel veliko zadnjico?
Stari Germani, ker so sedeli na obeh bregovih Rena.

Zakaj je morska voda tako slana?
Zaradi slanikov v njej.

Zakaj nimajo ribe dlake?
Ker ničesar ne povzamejo proti luskam.
Kaj je rak?
Strankar, ki je črne barve, prekuhan pa rdeč.

Z zvonjenjem prihaja, dekleta prinašajo darove in v oblakih se odstrani, kaj je to?
Voz za smeti v Ljubljani.

Kdo je to? Če ima vodo, pije vino, če ima malo vode, pa pije vodo.
Mlinar.

Kje lajajo psi z repom?
Povsod, kjer jim ga niso odrezali.

Preizkusila ga bo...

Mala Zorica je šla s starši na počitnice k teti Nežki. Tam je morala spati skupaj s teto Nežko. Zorica je takoj zaspala, kakor hitro je legla. Ko se je malo prebudila, je slišala, kako teta Nežka strašno smrči. Tako se je prestrašila, da do zore ni mogla zaspati. Zjutraj je vse povedala staršem in rekla nazadnje: »Čudno, da je to ne moti, mene pa tako moti!«

Tedaj ji reče očka: »To se moraš navaditi, zakaj utegne se zgoditi, da dobiš moža, ki bo smrčal.«

»To pa že ne,« odvrne mala, nadebudna Zorica, »to se pa že ne bo zgodilo, zakaj jaz bom, kadar se bom možila, najprej enkrat skupaj spala z ženinom, da ga preizkusim...«